

**“Təsdiq edilmişdir”**

"Expressbank" ASC-nin Müşahidə Şurasının  
"01" *fevral* 2024-cü il tarixli qərarı ilə  
(Protokol № *04/24*)



**Müşahidə Şurasının sədri**

**Əfqan Cavadov**

**“Expressbank” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin  
Risklərin idarə edilməsi üzrə**

**SİYASƏTİ**

*(yeni redaksiyada)*

Bakı – 2024

## MÜNDƏRİCAT

1. Ümumi müddəalar və anlayışlar.....	3
2. Risklərin idarə edilməsi sisteminin məqsəd və öhdəlikləri.....	5
3. Bankın risklərin idarə edilməsi sistemində istifadə olunan müdafiə xətləri .....	5
4. Risklərin idarə edilməsi proseduru.....	6
5. Risklərin idarə edilməsinin təşkili .....	7
6. Kredit riskinin idarə edilməsi siyasəti .....	11
7. Likvidlik riskinin idarə edilməsi siyasəti .....	15
8. Bazar riskinin idarə edilməsi siyasəti.....	17
9. Əməliyyat riskinin idarə edilməsi siyasəti.....	20

## 1. Ümumi müddəalar və anlayışlar

- 1.1. Risklərin idarə edilməsinə dair siyasət (bundan sonra “Siyasət”) Bankda risklərin idarə edilməsi sisteminin əsas quruluş prinsiplərini və fəaliyyətini əhatə edir və onun inkişafının ümumi strategiyasının tərkib hissəsidir.
- 1.2. “Expressbank” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin (bundan sonra – Bank) Siyasəti “Banklar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa, Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankının “Banklarda korporativ idarəetmə standartları”, “Banklarda kredit risklərinin idarə edilməsi” Qaydalarına və digər normativ aktlarına və Bankın digər daxili siyasətlərinə uyğun olaraq hazırlanmışdır.
- 1.3. Bankın risklərinin idarə edilməsi siyasəti Banklarda korporativ idarəetmə standartlarına cavab verməklə yanaşı, Bankın əməliyyatlarının həcminə, mürəkkəbliyinə və risk profilinə adekvat olaraq hazırlanır.
- 1.4. Risklərin idarə edilməsi siyasəti Riskləri İdarəetmə Komitəsi tərəfindən Bankın Müşahidə Şurasına təsdiqlənməsi üçün təqdim edilir və ən azı ildə bir dəfə yenidən nəzərdən keçirilir.
- 1.5. Risklərin idarə edilməsinin bankdaxili sistemi tamlıq və əhəmiyyət prinsipləri əsasında qurulur. Bank üçün mühüm olan bütün risklər aşkar edilməli və qəbul olunmalıdır. Xarici və daxili mühitin davamlı olaraq dəyişməsi ilə əlaqədar risklərin monitorinqi və qiymətləndirilməsi müntəzəm əsasla aparılmalıdır.
- 1.6. Risklərin (hadisələrin) baş verməsi ilə bağlı Bank itkilərə məruz qalarsa, onları iki mənbənin birindən: ehtiyatlardan və/yaxud Bankın şəxsi kapitalından ödəyir.

### 1.7. Anlayışlar:

- **Risk** – ehtimal olunan və ya gözlənilməz hadisələrin baş verməsi nəticəsində yaranan xərclərin (zərərin) bankın kapitalına və likvidlik mövqeyinə mənfi təsir göstərməsi ehtimalı;
- **Risklərin idarə edilməsi sistemi** – bankın fəaliyyətinə xas olan risklərin müəyyənləşdirilməsi, qiymətləndirilməsi, idarə olunması, monitorinqi və onlar üzrə hesabatlılığı əks etdirən proses;
- **Daxili nəzarət sistemi** – risklərin idarəedilməsi, komplayens və daxili audit funksiyaları daxil olmaqla bankın fəaliyyəti üzərində monitorinqi təmin edən idarəetmə və təşkilati strukturu əhatə edən sistem;
- **Baş risk inzibatçısı** – risklərin idarə edilməsi funksiyası ilə əlaqədar bankın struktur bölmələrinin fəaliyyətinə nəzarəti həyata keçirən (kuratorluq edən) İdarə Heyətinin üzvü;
- **Biznes bölmələri** – bankın fəaliyyətinin ayrı-ayrı növlərini həyata keçirən və risk yaradan bölmələr;
- **Risk götürmə qabiliyyəti** – kapital, likvidlik və digər prudensial tələbləri pozmamış şərtilə bankın götürə biləcəyi riskin maksimum həcmi;
- **Risk qəbul edilməsi** – kapitalın adekvatlığına dair tələblərə riayət etmək şərti ilə bankın kapitalı hesabına mümkün zərərin qarşılınması;
- **Risk minimallaşdırılması** – müxtəlif tənzimləmə metodları ilə risklərin azaldılması;
- **Risk ötürülməsi** – bank tərəfindən riskli hesab edilən əməliyyatların kənar şəxslərə ötürülməsi;
- **Riskdən qaçma** – risk strategiyası və risk iştahası bəyanaməsi ilə müəyyən edilmiş risk səviyyəsindən daha yüksək riskli əməliyyatların həyata keçirilməməsi;

- **Müstəqillik** – bankın və (və ya) digər kənar şəxslərin birbaşa və (və ya) dolayı təsiri altında qalmadan obyektiv və müstəqil qərar qəbul etmə bacarığı;
- **Risk iştahası** – bankın strateji hədəflərinə çatması üçün riskgötürmə qabiliyyəti çərçivəsində qəbul etmək istədiyi riskin həcmi;
- **Risk iştahası bəyannaməsi** – bankın biznes məqsədlərinə çatması üçün qəbul edəcəyi məcmu risk limitlərinin əks olunduğu sənəd;
- **Risk limiti** – bankın hər bir fəaliyyət növü üzrə qəbul edilən riskin maksimal həddi;
- **Risk profili** – bankın məruz qaldığı risklərin ümumiləşdirilmiş səviyyəsi;
- **Şok** – bankın fəaliyyətinə potensial təsir edə biləcək, ehtimal olunan və ölçülə bilən hadisə;
- **Risk mədəniyyəti** – bankın riskin müəyyən edilməsi, riskin qəbulu və idarəedilməsi, habelə risk üzrə qərarların qəbul edilməsi üzrə norma, yanaşma və davranışların məcmusu;
- **Bank məhsulu** – bank tərəfindən həyata keçirilən fəaliyyət növlərinin təqdimetmə üsulu;
- **ESİ** - ekoloji (iqlim dəyişmələri, ətraf mühitin deqradasiyası, ekosistemdə pozuntular və s.), sosial (gender məsələləri, inklüzivlik, əmək münasibətləri, insan resurslarına investisiya və s.) və idarəetmə (təşkilati struktur, mükafatlandırma, işçi münasibətləri, müxtəliflik və bərabərlik və s.) amilləri;
- **ESİ (Ekoloji, Sosial və İdarəetmə) riski** - ekoloji, sosial və korporativ idarəetmə riskləri çərçivəsində biznesin davamlı inkişafını müəyyən edən bir risk növü;
- **İtki** – risk hadisəsinin baş verməsi nəticəsində yaranan təsirin kəmiyyət ifadəsi;
- **Kredit riski** – borcalanın, emitentin və ya kontragentin öz öhdəliyini bankla bağladığı müqavilə şərtlərinə uyğun olaraq icra edə bilməməsi nəticəsində maliyyə itkisinin yaranma riski;
- **Bazar riski** – faiz dərəcələri, xarici valyuta kursları və kapital və əmtəə qiymətlərindəki dəyişikliklər nəticəsində bazar qiymətlərindəki hərəkətlərdən bank itkilərinin yaranma riski;
- **Kapital riski** – bankın aldığı qiymətli kağızların dəyərinin əlverişsiz dəyişməsi ilə əlaqədar yaranan risk;
- **Valyuta riski** – valyuta mübadilə məzənnəsindəki dəyişikliklərə görə bankların aktivləri və ya passivlərinin dəyərinin dəyişməsi riski;
- **Əməliyyat riski** – qeyri-adekvat və ya uğursuz daxili proseslərdən, insanlar və sistemlər və ya xarici hadisələrin səbəb olduğu zərər riski;
- **Likvidlik riski** – planlaşdırılmış və gözlənilməyən öhdəliklərin vaxtında və effektiv yerinə yetirilə bilməməsi, əlavə likvid vəsaitin əldə edilməsi, həmçinin bankın aktivlərinin minimum zərərlə dərhal satılması üzrə imkanların azalması riski;
- **Nüfuz riski** – banka qarşı etimadın azalması və mənfi ictimai rəy nəticəsində yaranan risk;
- **Kənar risk** – üçüncü tərəf və ya təbiətin vurduğu ziyan nəticəsində yaranan risk;
- **İnsan resursu riski** – bankın əməkdaşları tərəfindən bilərəkdən və ya bilmədən bank əməliyyatlarının həyata keçirilməsi zamanı mövcud hüquqi aktların pozulması, səhv və nöqsanlara yol verilməsi nəticəsində yaranan risk;
- **Risk obyektı** – Bankın risk faktorlarının təsirinə məruz qalan və/yaxud risk hadisələrinin baş verməsinə səbəb olan əməliyyat fəaliyyəti (biznes proseslər, idarəetmə prosedurları), texnologiya və sistemləri, sənədləri, məlumatları, əməkdaşları və əmlakı;
- **Risk sahibi** – əməliyyat riski hadisəsi ilə əlaqədar funksiyaların yerinə yetirilməsi üçün əsas cavabdehliyi daşıyan şəxs;

- **İT riski** – informasiya texnologiyalarında və rabitə sistemlərində baş vermiş problemlərlə əlaqədar risk;
- **Komplayens riski** – bankın qanunvericiliyə və maliyyə bazarlarını tənzimləyən hüquqi aktların tələblərinə riayət etməməsi nəticəsində üzləşə biləcəyi təsir tədbirləri və sanksiyalar, maliyyə itkiləri və ya nüfuzunun itirilməsi riski;
- **Hüquqi risk** – hüquqi aktların, o cümlədən nəzarət orqanının və vergi orqanlarının hüquqi aktlarının tələblərinin pozulması, tam, vaxtında və ya düzgün tətbiq edilməməsi, bankın daxili qaydalarının qəbul edilməməsi, habelə daxili qaydalarda ziddiyyət və boşluqlar nəticəsində yaranan risk;
- **Risk və nəzarət üzrə özünüqiymətləndirmə** – Bank öz fəaliyyət istiqamətlərindən irəli gələn əməliyyat üzrə potensial təhlükələri, həssas zonaları və nəzarət funksiyasının effektivliyini müəyyənləşdirmək və qiymətləndirmək üçün Risk və Nəzarət üzrə özünüqiymətləndirmə (bundan sonra – RNO) prosesinin təkili;
- **Riskə məruz dəyər (Value-at Risk)** – müəyyən olunan etibarlılıq səviyyəsini keçən potensial zərəri statistik təhlildən istifadə edərək riskin hesablanması;
- **Stress-test** – bir və ya bir neçə şokun bankın maliyyə vəziyyətinə potensial təsirinin qiymətləndirilməsi aləti.

## **2. Risklərin idarə edilməsi sisteminin məqsəd və öhdəlikləri**

- 2.1. Bank bankdaxili risklərin idarə edilməsi sistemini yaradan zaman aşağıdakı məqsədləri rəhbər tutur:
- işin səmərəliliyinin artırılması: mümkün itki mənbələrinin aşkar edilməsi, bu itkilərin azaldılması və xalis gəlirin maksimum artırılması;
  - Bankın sabitliyinin artırılması, onun dəyərini tam və ya qismən itirilməsi mümkünlüyünün azalması;
  - cəmi riskin (və mümkün itki həcmi) səviyyəsi ilə Bankın şəxsi kapitalının səviyyəsi arasında uyğunluğun təmin edilməsi.
- 2.2. Sistemin qurulması prosesində Bank aşağıdakı məsələləri həll edəcək:
- Bank üçün mühüm olan bütün risk növlərinin ayırd (identifikasiya) edilməsi;
  - risklərin ölçülməsi və idarə edilməsi üsullarının işlənməsi və tətbiq edilməsi;
  - risklərin idarə edilməsi zamanı səlahiyyət və cavabdehliklərin müəyyən edilməsi.

## **3. Bankın risklərin idarə edilməsi sistemində istifadə olunan müdafiə xətləri**

Risklərin idarə edilməsi siyasəti Bankın fəaliyyət növləri, biznes prosesləri və informasiya sistemləri üzrə risklərin idarə edilməsi prosesini əhatə edir. Bu zaman risklərin idarə edilməsinin müdafiə xətləri nəzərə alınır.

### **3.1. Birinci müdafiə xətti:**

3.1.1. Fəaliyyətləri banka birbaşa risklər yaradan və məhsul, xidmət, fəaliyyət, proses və sistemlər üzrə risklərin ilkin mərhələdə müəyyənləşdirilməsi, qiymətləndirilməsi, idarə edilməsi, hesabatlılığına və monitorinqinə məsul struktur bölmələri, o cümlədən bankın filial və şöbələri.

3.1.2. Birinci müdafiə xəttinin əsas məsuliyyətləri aşağıdakılardır:

- baş vermiş (ya da baş verməyə ehtimalı olan) risklər/hadisələr barədə məlumatı rəhbəri olan struktura/risk koordinatoruna və 3.2.1-ci bənddə əks olunan müvafiq ikinci müdafiə xətti strukturuna çatdırılması;

- vəzifə öhdəlikləri çərçivəsində risklərin idarə olunması və əlaqədar nəzarət tədbirləri ilə bağlı məsuliyyətlik;
- təkmilləşdirmə, o cümlədən resursların bölüşdürülməsi və prioritetləşmə qərarları vasitəsilə risklərin müəyyənləşdirilməsindən başlayaraq bütün mərhələləri əhatə edən risklərin idarə olunması;
- Əlavə olaraq, Bankın Müşahidə Şurası və müvafiq komitələrin qərarlarının icrasına görə məsuliyyət.

### 3.2. **İkinci müdafiə xətti:**

3.2.1. Bankda risklərin idarə edilməsi, hüquqi və komplayens risklərinin idarə edilməsi funksiyasını həyata keçirən struktur bölmələr daxildir, o cümlədən:

- Risklərin idarə edilməsi departamenti;
- Maliyyə əməliyyatlarının monitorinqi şöbəsi;
- Korporativ hüquq şöbəsi;
- Maliyyə departamenti;
- Təhlükəsizlik departamenti;
- Daxili nəzarət departamenti;
- İstehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi şöbəsi;
- İnformasiya təhlükəsizliyi şöbəsi;
- Bankın müvafiq proseslərində nəzarətedici funksiyanı daşıyan digər struktur və kollegial orqanlar.

3.2.2. İkinci müdafiə xəttinin tərkibində olan strukturlar bu sənədin müvafiq bəndlərinə, əsasnamələrinə və daxili qaydalarda əks olunan proses və prosedurlara görə məsuliyyət daşıyırlar. Əlavə olaraq, Bankın Müşahidə Şurası və müvafiq komitələrin qərarlarının icrasına görə məsuliyyət daşıyırlar.

3.2.3. Birinci və ikinci müdafiə xəttinə aid olan bütün bank strukturları aşkar olunmuş risklər barədə məlumatı RİED ilə bölüşdürməlidir, bunun əsasında müvafiq tədbirlər müəyyən edilməlidir və yüksək riski olan hadisələr RİK-ə müzakirə üçün təqdim edilməlidir.

### 3.3. **Üçüncü müdafiə xətti:**

Üçüncü müdafiə xətti birinci və ikinci müdafiə xəttini qiymətləndirmək səlahiyyəti olan müstəqil daxili audit departamentindən ibarətdir. Daxili audit departamenti prosedur və mexanizmlərin effektiv və təkmil olması, habelə onların uyğun şəkildə icrasının risk əsaslı və ümumi auditini həyata keçirir, risklərin idarə olunması sisteminin səmərəliliyini və adekvatlığını yoxlayır. Daxili audit xidmətinin funksiyaları “Expressbank” ASC-nin Daxili audit departamenti haqqında” Əsasnamə və “Expressbank” ASC-də Daxili audit işinin təşkili və aparılması haqqında” Qaydaları (Metodologiya) ilə tənzimlənir.

3.4. Daxili nəzarət sistemində ikinci və üçüncü müdafiə xətti funksiyalarını həyata keçirilən struktur bölmələri daxildir. Daxili nəzarət sistemi bankın fəaliyyətinin uzunmüddətli gəlirliliyini, etibarlı və şəffaf hesabatlıq sisteminin təşkilini, bank fəaliyyətini tənzimləyən hüquqi aktların tələblərinə uyğun olmasını, fəvqəladə hallarda bankın fəaliyyətinin davamlığını təmin etməlidir.

## 4. Risklərin idarə edilməsi proseduru

4.1. Risklərin idarə edilməsi proseduru aşağıdakı mərhələlərdən ibarətdir:

4.1.1. Risklərin aşkar edilməsi – Bank işgüzar fəaliyyətə nəzərəçarpacaq təsir göstərəcək bütün riskləri nəzərə alır;

- 4.1.2. Risklərin ölçülməsi – risklərin kəmiyyət qiymətləndirilməsi Bankın riskə tolerantlığının (dözümlülüyünün) müəyyən edilməsi, riski nəzərə almaqla bank əməliyyatlarının gəlirliliyinin müəyyən edilməsi üçün əsasdır;
- 4.1.3. Risklərin idarə edilməsi – müəyyən edilmiş və ölçülmüş risklərin minimuma endirilməsi və nəzarətdə saxlanması məqsədilə icra edilən tədbirlər;
- 4.1.4. Risklərin monitorinqi – Bankın üzərinə götürdüyü risklərin onun maliyyə stabilliyi üçün təhlükə yaratmayacaq səviyyədə saxlanması;
- 4.1.5. Nəzarət və hesabatlıq.
- 4.2. Risklərin idarə edilməsi prosesi bankda risklərin effektiv idarə edilməsi üçün lazımi prosedur və qiymətləndirmə metodologiyaları əsasənda təşkil olunur. Bank fəaliyyətində yaranan risklərin müəyyənləşdirilməsi və qiymətləndirilməsi metodları bankın risk profilinin həcmi və mürəkkəbliyinə uyğun tətbiq edilir. Risklərin qiymətləndirilməsi prosesində ESİ amillərini ehtiva edən maliyyə və qeyri-maliyyə riskləri də nəzərə alır. Bu amillərin çərçivəsində Bank:
  - 4.2.1. Cəmiyyətin və ətraf mühitin rifahına xidmət edən biznesin inkişafını maliyyələşdirməyə prioritet verir;
  - 4.2.2. Ümumi dəyərlər, mədəni müxtəliflik, gender, irqi və digər bərabərlik əsasında bütün işçilərin potensialını reallaşdırmaq üçün bərabər imkanlar və şərait yaradır;
  - 4.2.3. Bank Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə, beynəlxalq hüquqa və tənzimləyici hüquqi aktlara ciddi riayət etməklə fəaliyyət göstərir.
- 4.3. Bu siyasətə əsasən Bankın müdafiə xətləri vəzifə və səlahiyyətləri çərçivəsində yuxarıda əks olunan prosedurun mərhələlərinə uyğun risklərin idarə edilməsini həyata keçirməlidirlər.

## **5. Risklərin idarə edilməsinin təşkili**

- 5.1. Bankın risklərin idarə edilməsi sahəsində siyasəti risklərin təhlili və qiymətləndirilməsi funksiyalarının bölünməsinə, risklərin məhdudlaşdırılması (limitlərin təyini) üzrə qərarların qəbul edilməsini, əməliyyatların aparılmasını və Bankda təyin edilmiş məhdudluqlara əməl edilməsinə nəzarəti əhatə edən sistem çərçivəsində həyata keçirilir.
- 5.2. Bankın risklərin idarə edilməsi sisteminin təşkili aşağıdakı kolleqial orqanları tərəfindən təmin edilir və müvafiq səlahiyyətlər çərçivəsində icra olunur:
  - Müşahidə Şurası (MŞ);
  - Audit Komitəsi (AK);
  - Riskləri İdarəetmə Komitəsi (RİK);
  - İdarə Heyəti (İH);
  - Kredit Komitələri (KK);
  - İnformasiya Texnologiyaları Komitəsi (İTK);
  - Aktiv və Passivlərin İdarə edilməsi Komitəsi (APİK).
- 5.3. Bankın Müşahidə Şurası aşağıdakı səlahiyyətlərə malikdir:
  - Bankın risk profilinə adekvat səmərəli risklərin idarə edilməsi sisteminin yaradılmasını təmin edir;
  - Bankın, onun struktur bölmələrinin və törəmə təsərrüfat cəmiyyətlərinin qanunvericiliyə müvafiq qaydada fəaliyyət göstərməsinə nəzarət edir;
  - Bankın fəaliyyəti haqqında istənilən hesabatı və məlumatı nəzarət etdiyi idarəetmə orqanları və bankın daxili komitələrindən, habelə struktur bölmələrindən almaq hüququ;

- Korporativ idarəetmə sisteminin və daxili idarəetmə mexanizmlərinin Bankın fəaliyyətinə xas olan risklərə uyğun olmasını təmin etməsi, onlara qarşı adekvat nəzarətin tətbiqi;
- Risklərin idarə edilməsi üzrə siyasəti, risk iştahası bəyannaməsi, risk limitləri, daxili qaydaları və təşkilati strukturu təsdiq edir;
- İdarə Heyəti və RİK-in bankda risklərin idarə edilməsi ilə bağlı təqdim etdiyi məsələlərə dair qərar qəbul edir;
- Ən azı ildə bir dəfə risklərin idarə edilməsi sisteminin effektivliyini qiymətləndirir;
- Fövqəladə hallar planını təsdiq edir.

5.4. Bankın Riskləri İdarəetmə Komitəsi aşağıdakı səlahiyyətlərə malikdir:

- Risk iştahası bəyannaməsinə, risklərin idarə edilməsi siyasətinə və qaydalarına, risk limitlərinə, habelə onlara dəyişikliklərə baxır və təsdiq olunmaq üçün Müşahidə Şurasına təqdim edir;
- Məcmu və ayrı-ayrı risk növləri üzrə bankın cari və gələcəkdəki risk iştahasına dair Müşahidə Şurasına təkliflər verir;
- Bankın risklərin idarə edilməsi siyasətini azı ildə bir dəfə nəzərdən keçirir;
- Risklərin müəyyənləşdirilməsi və qiymətləndirilməsi üzrə müvafiq metod və alətlərin seçilməsi və onların həyata keçirilməsi tezliyini müəyyən edir;
- Bankın məruz qaldığı risklərin vəziyyəti və risklərin idarə edilməsi sisteminin effektivliyi, eləcə də risk mədəniyyətinin vəziyyəti barədə hesabat hazırlayır və Müşahidə Şurasına təqdim edir;
- Risklərin idarə edilməsi sisteminin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı Müşahidə Şurasına təkliflər hazırlayır;
- RİED-in işini qiymətləndirir və qiymətləndirmənin nəticələri barədə Müşahidə Şurası və İdarə Heyətini məlumatlandırır;
- Kapital və likvidliyin idarəedilməsi üzrə bankın hədəflərinin, habelə banka xas bütün risklərin, o cümlədən kredit, bazar, əməliyyat, reputasiya və digər risklərin bankın risk iştahasına uyğunluğuna nəzarət edir;
- Müştərilərə təklif olunan bütün maliyyə xidmətləri və məhsulları ilə bankın biznes modeli və risk strategiyası arasındakı uyğunluğa nəzarət edir, təklif olunan məhsul və xidmətlərin qiymətləri və gəlirliliyini nəzərə almaqla, onlarla əlaqədar riskləri qiymətləndirir;
- Risklərin idarə edilməsi funksiyasını həyata keçirən struktur bölmələrin və bankdaxili digər komitələrin səlahiyyətləri ilə bağlı Müşahidə Şurasına təkliflər verir;
- Risk iştahası bəyannaməsi üzrə hesabatları nəzərdən keçirir, Müşahidə Şurasına risk göstəriciləri üzrə müəyyən edilmiş limitlərin pozulması halında riskin azaldılması və ya risk limitlərinin bazar şəraitinə uyğunlaşdırılması barədə təkliflər verir;
- İdarə Heyəti ilə birgə fövqəladə hallar planına baxır və Müşahidə Şurasına təqdim edir;
- Risk mədəniyyətinin cari vəziyyətini qiymətləndirir və onun gücləndirilməsi üzrə tədbirlər görür;
- İclaslarını ən azı üç ayda bir dəfədən az olmayaraq keçirir və onların nəticələri barədə bankın Müşahidə Şurasına hesabat verir;

5.5. Bankın Audit Komitəsi aşağıdakı səlahiyyətlərə malikdir:

- Bankın uçot siyasətinin təkmilləşdirilməsinə nəzarət edir;



- Bankın maliyyə hesabatlarının şəffaflığına, tamlığına, bankın fəaliyyətinin qanunvericiliyə və bu Standartların tələblərinə uyğunluğunun təmin edilməsinə nəzarət edir;
  - Bankda daxili nəzarət və risklərin idarə edilməsi sistemlərinin səmərəliliyinə dair kənar auditin və digər üçüncü tərəflərin tövsiyələrinə nəzarət edir;
  - Daxili audit planlarını, yoxlamalar barədə hesabatları Mərkəzi Banka təqdim edir.
- 5.6. Bankın İdarə Heyəti aşağıdakı səlahiyyətlərə malikdir:
- Risklərin idarə edilməsi siyasətinin həyata keçirilməsini təmin edir; Risklərin idarə edilməsi prosesini təşkil edir;
  - Strateji baxışı və missiya bəyanatının layihələrini, onların əsasında işə strateji planı hazırlayır və icrasını təmin edir;
  - Bankın məruz qaldığı riskləri təhlil edir və aşkar edilən zəifliyin aradan qaldırılması üçün zəruri tədbirlər görür;
  - Yeni bank məhsulunun tətbiqi barədə qərar qəbul edir;
  - Risklər və onların idarə edilməsinə dair RİK-ə və Müşahidə Şurasına hesabatları təqdim edir;
  - Risklərin idarə edilməsi departamentinin bankın risklərinə adekvat şəkildə fəaliyyəti üçün müvafiq şərait yaradır;
  - Fövqəladə hallar planına RİK-lə birgə baxır və Müşahidə Şurasına təqdim edir;
  - Bankın digər struktur bölmələrinin risklərin idarə edilməsi departamenti ilə əməkdaşlığını təmin edir, strukturun müstəqil və şəffaf qərar qəbul etmə prosesinin təmin edilməsinə, habelə fəaliyyətinə müdaxilələrin qarşısının alınması üçün tədbirlər görür.
- 5.7. Baş risk inzibatçısı aşağıdakı səlahiyyətlərə malikdir:
- İdarə Heyəti rəyini nəzərə almaqla Risklərin idarə edilməsi siyasətini hazırlayır və RİK-ə təqdim edir;
  - Risklərin idarə edilməsi üzrə İdarə Heyəti və struktur bölmələrin fəaliyyətini əlaqələndirir;
  - Aylıq əsasda risk limitlərinin monitorinq nəticələri, habelə bankın risk profili ilə bağlı İdarə Heyətinə hesabat verir. Risk iştahası göstəriciləri üzrə kənarlaşmalar baş verdikdə səbəbləri göstərilməklə bu barədə RİK-i və Müşahidə Şurasını dərhal məlumatlandırır, tədbirlər planını növbəti ayın monitorinq nəticələri ilə birlikdə RİK-ə və Müşahidə Şurasına təqdim edir;
  - Bankın fəaliyyətinə aid risklərin növlərini və ölçüsünü göstərən dövrü hesabatların etibarlı, şəffaf, kompleks şəkildə və vaxtında hazırlanmasını təmin edir;
  - Risklərin idarə edilməsi sisteminin təkmilləşdirilməsi üzrə RİK-ə və Müşahidə Şurasına təkliflər verir;
  - Bankın məruz qaldığı risklərin onun riskgötürmə qabiliyyətinə, risklərin idarə edilməsi siyasətinə və risklərin idarə edilməsi üzrə prudensial tələblərə uyğunluğunu təmin edir;
  - Risklərin idarə edilməsi funksiyasını həyata keçirən struktur bölmələrin əməkdaşlarının bilik və bacarıqlarının artırılması istiqamətində tədbirlər görür;
  - Risk iştahası bəyannaməsinə baxılmasında, habelə risklərin idarə edilməsi ilə əlaqədar məsələlərin müzakirə olunmasında Müşahidə Şurasının iclaslarında iştirak edir.

- 5.8. Kredit Komitələri Müşahidə Şurasının təsdiq etdiyi əsasnaməyə əsasən aşağıdakı səlahiyyətlərə malikdir:
- Kreditlərin verilməsi və kredit öhdəliklərinin götürülməsi, habelə onların şərtlərinin dəyişdirilməsi və restrukturizasiyasına dair qərar qəbul etmək;
  - Kreditlərin və kredit öhdəliklərinin faiz dərəcələrini müəyyən etmək;
  - Kredit portfelinin növbədən-kənar monitorinqi təşəbbüsünü irəli sürmək;
  - Kreditlərin verilməsi üzrə səlahiyyətlərə və qayda/prosedurlara riayət edilməsini təmin etmək;
  - Gecikdirilən kreditlərin qaytarılması üçün aparılan restrukturizasiya tədbirlərinə dair müvafiq qərar qəbul etmək.
  - Müşahidə Şurası tərəfindən müəyyən edilmiş digər vəzifələri icra etmək.
- 5.9. Risklərin idarə edilməsi istiqamətində komplayens funksiyasını icra və nəzarət edən strukturlar:
- Maliyyə əməliyyatlarının monitorinqi şöbəsi (nəzarət);
  - Korporativ hüquq şöbəsi (nəzarət);
  - Maliyyə departamenti (icra);
  - Risklərin idarə edilməsi departamenti (nəzarət);
  - Daxili nəzarət departamenti (nəzarət);
  - İnformasiya təhlükəsizliyi departamenti (icra);
  - İstehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi şöbəsi (icra).
- 5.9.1. Komplayens funksiyasını icra edən strukturların əsas vəzifələri aşağıdakılardır:
- Bankın komplayens riskinin müəyyən edilməsi, ölçülməsi, monitorinqi və nəzarəti üçün daxili prosedur və metodların hazırlanması, həmçinin görüləcək tədbirləri müəyyən edilməsi;
  - Bankın komplayens riskinin müəyyən edilməsi, ölçülməsi, monitorinqi və nəzarəti üçün daxili prosedur və metodların hazırlanması, həmçinin görüləcək tədbirlərin müəyyən edilməsi;
  - aşkarlanmış və bankın dayanıqlılıq göstəricilərinə neqativ təsir edəcək risklər və çatışmazlıqlar barədə komplayens risklərini idarə edən strukturları, habelə aradan qaldırılması üçün müvafiq görülmüş və görüləcək tədbirlər barədə Mərkəzi Bankın məlumatlandırılması;
  - yeni bank məhsullarının və xidmətlərinin hazırlanması və tətbiqi prosesində iştirak etməsi;
  - komplayens risklərinin əhatə olunduğu yeni tələblərlə əlaqədar bankdaxili kommunikasiyanı təmin etməsi;
  - bankın əməkdaşları üçün komplayens riskləri ilə əlaqədar təlim proqramının hazırlanması və aidiyyəti struktur bölmələrlə birgə proqramın icrasını təmin etməsi.
- 5.9.2. Komplayens risklərinin idarə edilməsinə nəzarəti təşkil edən strukturların vəzifələri “Komplayens risklərin idarə edilməsi” daxili qaydaları ilə tənzimlənir.
- 5.10. Risklərin idarə edilməsi departamentinin vəzifə öhdəlikləri və səlahiyyətləri aşağıdakılardır:
- Risklərin müəyyən edilməsi, qiymətləndirilməsi, təhlili və müvafiq hesabatların BRİ-yə, İdarə Heyətinə, RİK-ə və Müşahidə Şurasına təqdim edilməsi;
  - Risklərin idarə edilməsi ilə bağlı siyasət və qaydaları əhatə edən sənədlərin hazırlanması;

- Risk iştahası bəyannaməsində əksini tapan risk limitlərinin müəyyən edilməsi;
- Bankın fəaliyyət növləri, biznes prosesləri, risk limitləri üzrə monitoring işinin təşkil edilməsi;
- Risk hesabatlıq sisteminin formalaşdırılması;
- Aidiyyəti strukturlar ilə birgə stress testlərin, fəvqəladə hallar planının hazırlanması və tədbirlər planının tərtib edilməsi;
- Bankın risk profilinə, fəaliyyətinə və risklərin mürəkkəbliyinə əsasən bəzi istiqamətlər üzrə risk siyasətinə əsasən risklərin idarə edilməsini müvafiq strukturlara yönləndirilməsi.

## **6. Kredit riskinin idarə edilməsi siyasəti**

### **6.1. Kredit riskinin tərfi, idarə edilməsi məqsədləri və yaranma mənbələri.**

- 6.1.1. Kredit risklərinin effektiv idarə edilməsi üçün bankın Baş risk inzibatçısı kredit risklərinin idarə edilməsi siyasətini hazırlayır. Bankın kredit risklərinin idarə edilməsi siyasəti bu Siyasətə və Mərkəzi Bankın müəyyən etdiyi prudensial tələblərə cavab verməklə yanaşı, onun əməliyyatlarının həcminə, mürəkkəbliyinə və risk profilinə adekvat olmalıdır.
- 6.1.2. Kredit riskinin idarə edilməsi məqsədləri kredit riskini məqbul ölçülərdə saxlamaqla riskə uyğunlaşdırılmış gəlirliliyi maksimuma qaldırmaqdır. Bank kredit riskini həm fərdi kreditlər və ya əməliyyatlar səviyyəsində, həm də ümumiyyətlə kredit portfeli səviyyəsində idarə etməyə çalışır.
- 6.1.3. Bankdaxili səlahiyyətlər bölgüsü, qaydalar və digər hüquqi normativ sənədlərlə kredit risklərinin idarə edilməsi siyasətinə əsasən aşağıda qeyd olunanların əks olunması vacibdir:
- təminatla dair minimum tələblər (qəbul edilən təminat növləri, dəyəri və s.);
  - təminatsız, habelə xarici valyutada kreditlərin verilməsi ilə bağlı şərtlər və səlahiyyətlər;
  - kredit məhsulu üzrə kredit məbləğinin yuxarı həddi;
  - bankın treyding və investisiya fəaliyyəti ilə bağlı tələbləri;
  - daxili risk reytingi sistemi və hər bir risk dərəcəsi üzrə meyarlar;
  - bankın yeni fəaliyyət istiqaməti və yeni məhsulunun təqdim edilməsi ilə bağlı tələblər;
  - törəmə maliyyə alətlərinin növləri və kontragentlər ilə bağlı meyarlar.

### **6.2. Kredit riskinin idarə edilməsi üsulları.**

- 6.2.1. Kredit riskinin idarə edilməsi üsullarına aşağıdakılar daxildir:
- kredit limitləri sisteminin məqsədəuyğun şəkildə təşkil edilməsi;
  - riskin nəzərə alınması ilə qiymətlərin yaradılması;
  - zəmanətlərdən, törəmə alətlərdən, sekyuritizasiyalardan, sığortadan istifadə;
  - vaxtı keçmiş və problemlı kreditlərlə işləyən daxili strukturların fəaliyyət göstərməsi;
  - kredit keyfiyyətinin pisləşməsinə dair erkən xəbərdarlıq sisteminin yaradılması.

### **6.3. Bankın kredit limitlərinin strukturu.**

- 6.3.1. Bankda kredit limitləri Müşahidə Şurasının təsdiq edilir və onların icrasına nəzarəti müdafiənin ikinci və üçüncü xəttinin müvafiq strukturları həyata keçirir.

- 6.4. **Kredit riskinin idarə edilməsi üzrə səlahiyyətlər və öhdəliklər.**
- 6.4.1. Bankda kredit riskinin idarə edilməsi sistemi kredit prosesinin bütün iştirakçılarının öhdəlik və səlahiyyətlərinin dəqiq bölüşdürülməsinə və Bazel komitəsinin kredit riskini idarə edilməsi sahəsində tövsiyələrinə əsaslanmalıdır.
- 6.4.2. Bankın kredit məhsulları üzrə dəqiqliklə müəyyən edilmiş səlahiyyətlər bölgüsü sənədi olmalıdır..
- 6.4.3. *Müşahidə Şurası* – Bankın riskə münasibətdə dözümlülüyünü, o cümlədən Bankın kredit riskini qəbul etdiyi zaman əməliyyatlardan gözlədiyi gəlir səviyyəsini əks etdirən kredit risklərinin idarə edilməsi Siyasətini təsdiq edir və müntəzəm olaraq nəzərdən keçirir. Bundan başqa, Bankın Müşahidə Şurası müəyyən edilmiş limitlərdən artıq kreditlər üzrə son qərarı qəbul edir. Bankın Kredit komitəsinin heyət tərkibinə, bu komitənin səlahiyyətlərinə dair qərar qəbul edir.
- 6.4.4. *Risqləri İdarəetmə Komitəsi* – kredit riskinin idarə edilməsi məsələlərinə dair hesabatları və proqnozları nəzərdən keçirir və kredit portfeliminin keyfiyyətinin artırılmasına dair tədbirlər hazırlayır.
- 6.4.5. *İdarə Heyəti* – Bankda kredit risklərinin gündəlik idarə edilməsi, Müşahidə Şurası tərəfindən qəbul olunmuş kredit risklərinin idarə edilməsi siyasətinin tətbiqini təmin edir, o cümlədən iri kreditlərin təsdiq edilməsi məsələlərinə dair qərar qəbulu üçün Müşahidə Şurasına təqdim ediləcək tövsiyələri nəzərdən keçirir və hazırlayır.
- 6.4.6. *Kredit komitəsi* – kredit qərarının qəbul edilməsi səlahiyyətləri və hüquqlarının təhkim edilməsinin dəqiqləşdirilməsi sisteminə uyğun yaradılmış aşağı səviyyəli kredit komitələrinin səlahiyyət dairəsindən kənarında olan iri kreditlərə dair kredit qərarları qəbul edir.
- 6.4.7. *Risqlərin idarə edilməsi departamenti* – kredit risklərinin təhlili, qiymətləndirilməsi və idarə edilməsi üzrə bankdaxili sənədlərin hazırlanmasına, eləcə də biznes kreditlərin montiroinqinə cavabdehlik daşıyır.
- 6.4.8. *Kredit (satış) strukturları* – Bankın mümkün borcalanlarının krediti qaytarma qabiliyyətinin ilkin kredit təhlilini aparır, müvafiq kredit komitəsi tərəfindən kredit qərarının qəbul edilməsi məqsədilə sənədləri hazırlayır və sonrakı monitorinqi həyata keçirmə imkanına malikdir.
- 6.5. **Yeni kredit və qeyri-kredit məhsullarının təsdiq edilməsi.**
- 6.5.1. Bank yeni məhsul, xidmət və ya layihə tətbiqi üzrə potensial riskləri müəyyənləşdirilmə və qiymətləndirmə mexanizmini özündə əks etdirən qayda və prosedurlara malik olmalıdır. Bu qaydalar aşağıda qeyd olunan prinsiplərə əsaslanmalıdır:
- Yeni məhsul və ya xidmətə xas olan əməliyyat riskləri;
  - Zəruri nəzarət, risklərin idarə edilməsi və minimallaşdırılması tədbirləri;
  - Risklərin müəyyən edilməsi, ölçülməsi və azaldılması istiqamətində mümkün olan bütün tədbirləri gördükdən sonra qalıq risk miqdarı.
- 6.5.2. Bank kredit məhsullarının istənilən yeni növü ilə əlaqədar ola biləcək mümkün risklərin hərtərəfli təhlilini bu yeni məhsulların hazırlanması mərhələsində aparır.
- 6.5.3. Bank yeni məhsulun kredit riskinin identifikasiyası proseduruna uyğun onun ölçülməsi, monitorinqi və nəzarəti üsullarını təyin edir. Qeyd olunan addımlar icra olunduqdan sonra, Bank yeni məhsulu yarada bilər. Kredit riski nöqtəyi-nəzərindən istənilən nəzərə çarpacaq yeni məhsulu Bankın Müşahidə Şurası və ya Şuranın yeni kredit məhsullarını nəzərdən keçirmək səlahiyyətini verdiyi müvafiq kollegial orqan təsdiq edir.

6.5.4. Yeni kredit məhsulunun təsdiq edilməsi Kredit risklərin idarə edilməsi siyasətinə uyğun həyata keçirilir. Yeni qeyri-kredit məhsulunun təsdiq edilməsi zamanı Bankın aşağıdakı strukturlarından rəyin alınması məcburidir:

- Korporativ hüquq şöbəsi (məhsulun şərtlərinin, müqavilə bazasının qanunvericiliyə uyğun gəlməsinin yoxlanması və s.);
- Risklərin idarə edilməsi departamenti (əməliyyat riskinin gözlənilən səviyyəsinin qiymətləndirilməsi, qiymətə risk tarifinin əlavə edilməsi və s.);
- Maliyyə departamenti (qeyri-kredit riskinin gözlənilən səviyyəsinin nəzərə alınması ilə məhsulun gözlənilən gəlirliliyi);
- Daxili nəzarət departamenti (məhsulun və ya xidmətin rəsmiləşdirilməsi zamanı və sonrası bankdaxili tələb və şərtlərə uyğun nəzarət prosedurunun təşkil edilməsi imkanlarının qiymətləndirilməsi);
- Maliyyə əməliyyatlarının monitorinqi şöbəsi (məhsulun və ya xidmətin satışından əvvəl ƏL/TM riski üzrə önləyici tədbirlərin görülməsi, limit və məhdudiyyətlərin qoyulması, vendor və ya üçüncü tərəflə bağlı müştəri tanı prinsipinin tətbiqi, daxili qaydaların maraqlar münaqişəsi nöqtəyi nəzərdən qiymətləndirməsi);
- İT departamenti (İT sisteminin əməliyyatların aparılmasına, məlumat bazalarında lazımi məlumatın toplanmasına, bank sisteminin yeni məhsul və ya xidmətin icra üçün hazır olmasına dair rəy bildirilməsi);
- Təhlükəsizlik departamenti/ İnformasiya Təhlükəsizlik şöbəsi (vendor və ya üçüncü tərəflə bağlı təhlükəsizlik risklərinin identifikasiyası, İT risklərinin qiymətləndirilməsi, yarana biləcək xərclərin mümkünlüyünün araşdırılması, məhsul və ya xidmətin tətbiqi zamanı kənar peşəkar resursların cəlb olunma imkanları və s.).

## 6.6. Kredit risklərinin idarə edilməsi prosesi.

6.6.1. Bankın kredit risklərinin idarə edilməsi prosesi aşağıdakıları özündə ehtiva edir:

- Kredit fəaliyyəti istiqamətində Bankın siyasətini açıqlayan sənədin olması;
- Kreditlərin verilməsi üzrə daxili prosedurların olması;
- Filiallar üzrə limitlərin və iqtisadiyyatın sektorları və kreditləşmə regionları üzrə kredit portfelinin diversifikasiyası baxımından məhdudiyyətlərin müəyyənləşdirilməsi;
- Kredit ərizələri üzrə qərarların qəbul edilməsi səlahiyyətlərinin Bankın Müşahidə Şurası tərəfindən təsdiqlənmiş limitlərin müəyyənləşdirilməsi;
- Borcalanların və kreditləşdirilən sahənin dəqiq maliyyə təhlili;
- Banka təqdim edilən kredit təminatının dəyərinin likvidliyinin müəyyənləşdirilməsi;
- Borcalanların monitorinqinin həyata keçirilməsi;
- Sənəd dövriyyəsi üzərində müvafiq nəzarət (Daxili nəzarət departamenti tərəfindən kredit faylı sənədlərinin uçotu, saxlanması və işlənməsi);
- Kredit portfeli üzrə statistik məlumatların toplanması və təhlili;
- Bank tərəfindən kreditlərin verilmə prosedurlarına əməl olunmasının monitorinqi;
- Memorandumun təhlili əsasında kredit ərizələri üzrə təqdimatın təqdim edilməsi;
- Daxili qaydalara əsasən biznes kreditlərə dair rəylərin anderyatinq şöbəsi tərəfindən verilməsi və müvafiq komitə və kollegial orqanın müzakirəsinə təqdim olunması.

## 6.7. Kreditlərin monitorinqi.

- Kredit portfelinin səmərəli idarə edilməsi məqsədilə kreditin verilmə anından onun tam ödənilməsinədək Bankın Risklərin idarə edilməsi departamentinin Kreditlərin Monitorinqi şöbəsi tərəfindən borcalanların monitorinqi aparılır.

- 6.7.1. Biznes kreditlərin monitorinqinin təşkili proseduru Bankın "Kreditlərin monitorinqi qaydaları"nda əks olunur.
- 6.7.2. Monitorinq nəticəsində əldə edilmiş məlumatlar, konsolidə olunmuş hesabat Risklərin idarə edilməsi departamenti tərəfindən Riskləri idarəetmə komitəsinə rüblük əsasda təqdim olunur.

#### 6.8. Təminat riski.

- 6.8.1. Təminat – öhdəliyin icrasını təmin etmək vasitəsidir. Borclu tərəfindən girovla təmin edilmiş öhdəlik icra edilmədikdə kreditor-girovsaxlayan, qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, girov qoyulmuş əmlakın dəyərindən təminat almaqda başqa kreditorlar qarşısında üstünlük hüququna malikdir.
- 6.8.2. Təminat riski - dəyər kəsb edən hər hansı bir əmlakın, vəsaitin və s. itirilməsi ehtimalıdır.
- 6.8.3. Təminat riskini minimuma endirmək üçün aşağıdakı tədbirlər görülür:
- Təminat qismində təklif olunan və ya girov/ipoteka müqaviləsi ilə bankda yüklü edilmiş əmlakın ilkin və yenidən qiymətləndirilməsinin həyata keçirilməsi;
  - Təminat qismində təklif olunan və ya Bankda girov/ipoteka ilə yüklü edilmiş əmlakın likvid və bazar qiyməti barəsində fərdi qaydada rəy verilməsi;
  - Girovda olan əmlakların plan və plandan kənar monitorinq/nəzarət edilməsi;
  - Sosial ipoteka kreditlərinin təminatı şəklində çıxış edən girovların kənar qiymətləndirici şirkətlər tərəfindən qiymətləndirilməsinə nəzarət edilməsi;
  - Bankın avtomatlaşdırılmış sistemində girov bazasının yaradılması, yenilənməsi və düzgün işlənməsinə nəzarətin edilməsi;
  - Bank üzrə qızıl qiymətinin müəyyən edilməsi;
  - Qızıl-zinət əşyalarının qiymətləndirilməsi məqsədilə zərgərlərin cəlb edilməsi prosesinin təşkil və onların işinə nəzarət edilməsi;
  - Balansa götürmək və balansda olan əmlakların dəyərinin müəyyən edilməsi məqsədilə qiymətləndirmə prosesinin təşkili;
  - Satış məqsədilə əmlakların qiymətləndirmə prosesinin təşkili;
  - Bankın mülkiyyətində olan əmlakların satışlarına nəzarət komissiyasının yaradılması, və komissiyanın işinin təşkilində təklif və tövsiyələrin verilməsi.
- 6.8.4. Kredit sifarişinin dəyərləndirilməsi zamanı müştəri tərəfindən banka təqdim edilən təminat haqqında tam məlumatın əldə edilməsi üçün mülkiyyət və digər sənədlərin düzgünlüyü, bazar və likvid qiymətinin müəyyən edilməsi, bankın balansında olan əmlaklara satış məqsədilə düzgün qiymətin müəyyən edilməsi, balansda olan əmlakların yenidən qiymətləndirilməsi, banka məxsus əmlaklara dəymiş ziyanın müəyyən edilməsi və Bank tərəfindən icarəyə götürüləcək əmlakların icarə dəyərinin düzgün müəyyən edilməsi üzrə prosedurları müəyyən edən Bankın "Təminatların qiymətləndirilməsi və nəzarətinə dair" qaydalar ilə tənzimlənir.

#### 6.9. Daxili reyting sistemi.

- 6.9.1. Ölkədə fəaliyyət göstərən bankların risk, maliyyə, audit hesabatı və beynəlxalq reyting, kredit portfelinin keyfiyyəti və digər məlumatları toplanmış, təhlil edilmiş və müvafiq bal və reytinglə dərəcələndirilmişdir. Belə ki, hər bir kateqoriya üzrə "çox yüksək", "yüksək", "orta", "aşağı" və "çox aşağı" nəticələri göstərilmişdir. Yekunda hər bank üçün yekun risk dərəcəsi və təkliflər verilmişdir:
- Banklar üzrə müxbir hesab limitləri bankların risk dərəcəsi, müxbir hesablar üzrə qalıqların statistik göstəriciləri və xəzinedarlıq strukturunun təklif etdiyi məbləğlər

əsasında müəyyən edilmişdir. Limit məbləği üzrə risk dərəcəsi "çox aşağı" olan banklar üçün xəzinədarlıq şöbəsinin təklif etdiyi məbləğ, digər risk qruplarında olan banklar üçün isə xəzinədarlıq şöbəsinin təklif etdiyi məbləğ ilə ilin əvvəlindən nostro hesabların median məbləğləri arasında olan minimum məbləğ nəzərə alınır.

- Risk göstəriciləri, maliyyə göstəriciləri, kredit portfelinin keyfiyyət göstəriciləri və digər göstəricilər nəzərə alınır.
- Bankların müxbir qalıqları: Banklarda ilin əvvəlindən bəri müxbir hesab qalıqlarının ortalaması (median) göstəriciləri və Xəzinədarlıq şöbəsinin təklif etdiyi məbləğlər nəzərə alınır.

6.9.2. İstehlak kreditlərində daxili reyting sistemi. İstehlak kreditlərinin dəyərləndirilməsi üzrə Bankda Skoring sistemi tətbiq edilir. Skoring aşağıdakı tərkib hissələrdən ibarət olmalıdır:

- Sifarişçinin parametrlərinə uyğun olaraq sistem tərəfindən müəyyən olunmuş ballar toplanır;
- Sifarişçinin topladığı yekun bal minimal olaraq sıfır, maksimal olaraq isə yüz qırx dörd ola bilər;
- Skoring sistemi yalnız müştərilər üçün nəzərdə tutulan təminatlı istehlak krediti məhsulları üzrə sifarişlərin təhlilində tətbiq olunur;
- Sifarişçinin kredit tarixçəsinə görə risk zonası müəyyən olunur;
- Sifarişçinin skoring sistemi tərəfindən müəyyən olunmuş risk zonası və reytinginə uyğun olaraq risk kateqoriyası təyin edilir;
- Skoring sistemi ayrıca biləcək kreditin maksimal müddətini və BGN (ARMB-nin tələbindən yüksək olmamaq şərti ilə) əmsalının maksimal həddini müəyyən edir;
- Skoring sisteminin müəyyən etdiyi maksimal müddət kredit xətti məhsulları üzrə müvafiq məhsulun standart şərtlərinin maksimal müddətinə uyğun tənzimlənilir.

6.9.3. Yuxarı qeyd olunan və digər daxili tələblər Bankda istehlak kreditləri üzrə sifarişlərin təhlilinin skoring sistemi ilə aparılmasına dair metodiki göstərişə əlavə olan ümumi tələblərdə əks olunmalıdır.

## **7. Likvidlik riskinin idarə edilməsi siyasəti**

7.1. Likvidlik riskinin idarə edilməsi prosesində Bankın siyasəti aşağıdakı əsas prinsiplərə əsaslanır:

- ödənişlərin aramsız həyata keçirilməsi və Bankın öhdəliklərinin həyata keçirilməsi;
- azad pul vəsaitlərinin səmərəli yerləşdirilməsi;
- likvidliyin bərpa edilməsinin mümkün mənbələrinin müntəzəm qiymətləndirilməsi;
- likvidliyin kəskin şəkildə pisləşməsi halında likvidlik aktivlərinin ehtiyatının yaradılması (aktivlərin tərpənməz hissəsinin məhdudlaşdırılması);
- cəlb edilmiş və yatırılmış vəsaitlərin təyin edilmiş məhdudiyyətlərdən (limitlərdən) artıq müddət ərzində ödənmə müddətinə paylanmasına yol verməmə;
- maliyyələşdirmə mənbələrinin və pul vəsaitlərinin yerləşdirilməsi istiqamətlərinin diversifikasiyası;
- Bankın rəhbərliyi, səhmdarları, müştəriləri, kontragentləri və digər maraqlı tərəflər üçün Bankın ödəniş qabiliyyətinin şəffaflığının təmin edilməsi.

- 7.2. Likvidlik riskinin idarə edilməsi üçün Bank aşağıdakı üsullardan istifadə edir, lakin məhdudlaşmır:
- pul axını matrisasının və likvidlik mövqeyinin fərqləndirilməsi;
  - mütləq normativlərin və likvidliyin daxili əmsallarının hesablanması;
  - likvidlik göstəricilərinin ssenari təhlili və stress testi;
  - likvidlik göstəriciləri limitlərinin təyini və nəzarəti;
  - likvidliyin fondlaşdırılması planının hazırlanması;
  - Likvidliyin təmin edilməsinə dair fəvqəladə hallar planının hazırlanması.
- 7.3. Likvidlik riskinin idarə edilməsi üsulları Bankın likvidlik riskinin idarə edilməsi Qaydaları ilə tənzimlənir.
- 7.4. **Likvidlik riskinin idarə edilməsi ilə əlaqədar hesabat**
- 7.4.1. Likvidlik riskinin monitorinqi çərçivəsində Bank özündə aşağıdakı məlumatları əks etdirən hesabat sistemindən istifadə edir:
- 7.4.2. Likvidlik riskinin idarə edilməsinə dair hesabatların hazırlanması və təqdim edilməsi qaydaları Bankın likvidlik riskinin idarə edilməsi Qaydaları ilə tənzimlənir.
- 7.5. **Likvidlik riskinin idarə edilməsinin təşkili və hesabatlığı**
- 7.5.1. Likvidlik riskinin idarə edilməsində birbaşa olaraq aşağıdakı strukturlar iştirak edir:
- Aktivlər və passivlərin idarə edilməsi komitəsi;
  - Risklərin idarə edilməsi departamenti;
  - Maliyyə departamenti;
  - Xəzinədarlıq şöbəsi.
- 7.5.2. APİK aşağıdakı funksiyaları yerinə yetirir:
- Müşahidə Şurası tərəfindən təyin edilən səlahiyyətləri çərçivəsində fəaliyyət göstərir və müstəqil qərar vermə imkana malikdir;
  - Bankın verilən ana və yaxın perspektivdə ödəniş mövqeyinin vəziyyətini müəyyən edir;
  - aktiv və passivlərin planlı strukturunu ən azı rübdə bir dəfə hazırlayır;
  - aidiyyəti strukturlardan maliyyə bazarının vəziyyətinə və likvidlik riski amillərinə dair məlumatları sorğu edib, müvafiq qərarlar verir;
  - likvidlik riski göstəriciləri və təyin edilən limitlərə dair məlumatı təhlil edir;
  - Bankın maliyyə istiqamətləri üzrə məhdudiyətlərin təyin edilməsinə dair təklifi Müşahidə Şurasına təqdim edir;
  - Bankın likvidlik riskinin göstəricilərinin limitlərini təyin edir;
  - likvidlik riskinin idarə edilməsi üzrə təyin edilmiş prosedurlara əməl etməyə ümumi nəzarəti yerinə yetirir;
  - likvidliyin bərpa olunması və maliyyələşməyə dair kənarlaşmalar olduğu zaman və ya böhran şəraitində növbədənənar iclaslar keçirir.
- 7.5.3. Xəzinədarlıq şöbəsi aşağıdakı funksiyaları yerinə yetirir:
- Bankın ani və cari likvidliyinin idarə edilməsi istiqamətində Bankın müxbir hesabları üzrə pul vəsaitlərinin hərəkətinin təhlil və nəzarətini yerinə yetirir;
  - verilmiş səlahiyyətlər və limitlər çərçivəsində pul vəsaitlərinin müxbir hesablara bölüşdürülməsi;



- Bankın ani və cari likvidliyinin maliyyə bazarı alətləri hesabına bərpa edilməsi üçün təklifləri APİK-ə təqdim edir və verilmiş səlahiyyətlər çərçivəsində tədbirləri həyata keçirir;
- verilmiş səlahiyyətlər çərçivəsində azad pul vəsaitlərini təyin edilmiş limitlər daxilində maliyyə bazarında yerləşdirir;
- Bankın cari və ani likvidliyinin vəziyyətinə dair hesabatları və APİK tərəfindən nəzərdən keçirilməsi üçün aktiv və passivlərin strukturunun tənzimlənməsinə dair təklifləri hazırlayır.

7.5.4. Maliyyə departamenti aşağıdakı funksiyaları yerinə yetirir:

- likvidliyin idarə edilməsinin bütün istiqamətlərində Bankın likvidlik mövqeyinin vəziyyətini qiymətləndirir və nəzarət edir;
- Bankın likvidlik vəziyyətinə və müxbir hesablarına təsir göstərən Bank bölmələrinin əməliyyatları üçün məlumat toplanması və pul vəsaitləri ehtiyatlarının yaradılmasını yerinə yetirir;
- Xəzinədarlıq şöbəsi ilə likvidlik ehtiyatlarının strukturu və likvidliyin bərpası mənbələrinə dair məlumatları APİK-ə təqdim edir və daimi nəzarətdə saxlayır;
- Bankın likvidlik vəziyyətinə dair hesabatları və APİK tərəfindən nəzərdən keçirilməsi üçün aktiv və passivlərin strukturunun tənzimlənməsinə dair hesabatı, nəticələrə dair təklifləri hazırlayır və RİED-ə təqdim edir;
- Xəzinədarlıq şöbəsi ilə birlikdə bölmələrin likvidlik böhranının aşkar edilməsi fəaliyyətini əlaqələndirir və struktur bölmələrin böhran şərtlərində Bankın ödəniş qabiliyyətinin saxlanması üzrə kollegial idarə orqanlarının qərarlarını yerinə yetirmələrinə növbəti nəzarəti təşkil edir.

7.5.5. Risklərin idarə edilməsi departamenti aşağıdakı funksiyaları yerinə yetirir:

- Bankın likvidlik vəziyyətini hesabatın müxtəlif stress ssenariləri üzrə sınaqdan keçirir və nəticələrini APİK-ə təqdim edir;
- APİK və RİK tərəfindən təyin olunan likvidlik riski göstəricilərinə (əmsallarına) nəzarət edir;
- likvidlik monitorinqini və proqnozunu yerinə yetirir;
- Maliyyə departamenti tərəfindən hazırlanan Bankın likvidlik vəziyyətinə dair hesabata risk yönü əlavələr və dəyişikliklər edərək, APİK-ə təqdim edir;
- Bankın likvidlik riskinin cari və proqnozlaşdırılan vəziyyətinə dair analitik hesabatlar hazırlayır və şərhlər verir.

## **8. Bazar riskinin idarə edilməsi siyasəti**

8.1. **Bazar riskinin tərif:**

8.1.1. Bazar riski dedikdə riskin bazar amillərinin: faiz dərəcələrinin, fond dəyərlilərinin qiymətinin, valyuta məzənnələrinin, volatilliyin və s. hərəkəti ilə şərtlənən ticarət portfeli mövqelərinin bazar dəyərinin əlverişsiz dəyişməsi nəticəsində Bankın maliyyə itkiləri ilə üzləşməsi və/yaxud maliyyə vəziyyətinin pisləşməsi riski başa düşülür.

8.1.2. Ticarət portfeli - bazar dəyəri bazar riskinin təkrar satışdan gəlir əldə edilməsi məqsədilə hazırlanan və saxlanan amillərinin, həmçinin bununla bağlı yaranan bazar risklərinin hedcinqinin təsirinə məruz qalan maliyyə alətləri mövqelərinin cəmi başa düşülür.

8.1.3. Bank üçün bazar riskinin maddi cəhətdən əhəmiyyətli olan növləri aşağıdakılardır:

- Faiz riski – faiz dərəcəsinin dəyişməsinə həssas olan, tərkibində faiz dərəcəsinin dəyişməsi riski, gəlirlilik əyrisinin forması və bazis riski xüsusi qeyd edilən ticarət portfelinin maliyyə alətinin əlverişsiz dəyişməsi nəticəsində maliyyə itkilərinin yaranması riski.
- Valyuta riski – tərkibində konversiya arbitraj əməliyyatları (ticarət günü ərzində) riski və Bankın açıq valyuta mövqeləri üzrə valyuta riski (ticarət gününün sonuna) xüsusi qeyd edilən və maliyyə alətlərinin xarici valyuta məzənnələrinin dəyişməsi ilə şərtlənən maliyyə alətlərinin dəyərinin əlverişsiz dəyişməsi nəticəsində maliyyə itkisinin yaranması riski.
- kapital riski - bankın aldığı qiymətli kağızların dəyərinin əlverişsiz dəyişməsi ilə əlaqədar yaranan risk;

## 8.2. Bazar riskinin idarə edilməsi siyasəti və üsulları

8.2.1. Bazar riskinin idarə edilməsi prosesində Bankın siyasəti aşağıdakı əsas prinsiplərə əsaslanır:

- bazar riskinin qəbul edilməsi və nəzarət funksiyalarının Bankın təşkilati baxımdan ayrılmış struktur bölmələri arasında bölünməsi;
- Bankın ticarət portfelinin dəqiq ayrılması;
- faiz marjasının sabit səviyyəsinin dəstəklənməsi;
- faiz riskinin amillərinin təsiri altında Bankın iqtisadi kapitalının dəyərinin kəskin təərəddüdlərinə yol verməməsi;
- faiz tələblərinin və öhdəliklərinin ödəmə/yenidən baxma müddətlərinə və faiz dərəcələrinin növlərinə əsaslanan xassələrinin faiz riskinin əsas aləti kimi tarazlaşdırılmasını təmin etməsi;
- ticarət mövqelərinin ədalətli bazar qiymətləri üzrə müntəzəm şəkildə yenidən qiymətləndirilməsi;
- Bankın büdcə əsasında təsdiq olunan xalis mənfəətini təmin etmək məqsədi ilə kredit sahələri üzrə baza faiz dərəcələrinin müəyyən edilməsi;
- ticarət portfelinin mövqelərinin emitentlərin regional, ölkə, sahə və individual xüsusiyyətləri üzrə diversifikasiyası.

8.2.2. Bankın kapitala olan cari və gələcək tələbatı Mərkəzi Bankın “Bank kapitalının və onun adekvatlığının hesablanması Qaydaları”na, habelə Bankın cari və gələcək dövrdə strateji hədəflərinə, risk dərəcəsi üzrə ölçülmüş aktivlərin, eləcə də balans və balansdan kənar aktivlərin cari və gözlənilən həcminə əsasən müəyyən olunur. Kapitala tələbat, bankın biznes fəaliyyəti və bazarda risk mühitindən, eləcə də, iqtisadi mühitdə baş verən digər proseslərdən asılı olaraq dəyişə bilər.

8.2.3. Kapital cəlb olunması bankın maliyyə vəziyyətindən, risk iştahasından, iqtisadi mühitdən, qısamüddətli plan və uzunmüddətli strategiyalardan, habelə cəlb olunan kapitalın növündən, cəlb etmə imkanından və dəyərindən asılı olaraq müddətləri müəyyən olunur. Kapitalın arzu olunan səviyyəsi və strukturu I dərəcəli kapitalın və məcmu kapitalın adekvatlıq əmsalı, leverec əmsalı və digər prudensial normativlərin qorunması, habelə bankın biznes mühitində normal fəaliyyəti əsasında müəyyən olunur.

8.2.4. Bazar riskinin idarə edilməsi üçün Bank aşağıdakı üsullardan istifadə edir, lakin bu üsullarla məhdudlaşmır:

- VaR üsulundan istifadə etməklə “riskə məruz dəyər” hesablanması;
- bazar riskinin ssenari təhlili və stress sınağı;
- bazar riskinin göstəricilərinin limitlərinin təyini və idarə edilməsi;

- Gözlənilən kapital xərcləri, həmçinin bankın maliyyə vəziyyətinin pisləşməsi halında əlavə kapital vəsaitlərinin cəlb edilməsi imkanları və müddətləri aşağıdakı kimi müəyyən edilir:
  - Daxili mənbələr hesabına – bölüşdürülməmiş mənfəət, dividend ödənişinin və digər kapital xərclərinin təxirə salınması, aktivlərin satışı və s.
  - Xarici mənbələr hesabına – adi səhm buraxılışı, kumulyativ və qeyri-kumulyativ imtiyazlı səhm buraxılışı, səhmlərin emissiyasından yaranan əlavə vəsait – kapital artıqlığı, kapitalın hibrid elementləri, o cümlədən subordinasiya borc öhdəliyi, kapitala konvertasiya edilə bilən borc öhdəliyi.

### 8.3. Bazar riski limitlərinin strukturu

8.3.1. Bazar riskinə nəzarət məqsədi ilə Bank bazar riskinin aşağıdakı limitlər strukturundan istifadə edir:

- VaR limitləri;
- açıq valyuta mövqelərinin limitləri;
- konsentrasiya limitləri;
- aktivlərin likvidlik limitləri;
- xalis faiz marjası limitləri;
- xalis faiz aralığı limitləri.

### 8.4. Bazar riskinin idarə edilməsinə dair hesabatlar

8.4.1. Bazar riskinin monitorinqinin aparılması çərçivəsində Bank aşağıdakı məlumatları özündə əks etdirən hesabat vermə sistemindən istifadə edir:

- maliyyə bazarının və bazar riski amillərinin vəziyyətinə dair məlumat;
- bazar riskinin göstəricilərinə dair kəmiyyət verilənləri (bazar risklərinin, açıq mövqelərin, ticarət əməliyyatlarının maliyyə nəticələrinin kəmiyyəti);
- bazar riski limitlərinin istifadəsinə və təyin edilmiş limitlərin pozulmasına dair məlumat;
- göstərilən göstəricilərin hesabat dövründə dəyişməsinə və dəyişmə səbəblərinə dair verilənlər;
- VaR hesablanması modellərinin yoxlanması nəticələri;
- bazar riskinin cari və proqnozlaşdırılan vəziyyətinə dair analitik şərhlər.

### 8.5. Bazar riskinin idarə edilməsinin təşkili

8.5.1. Bazar riskinin idarə edilməsi prosesində aşağıdakı bölmələr birbaşa iştirak edir:

- Aktivlər və passivlərin idarə edilməsi komitəsi;
- Risklərin idarə edilməsi departamenti;
- Maliyyə departamenti;
- Xəzinədarlıq şöbəsi.

8.5.2. APİK aşağıdakı funksiyaları yerinə yetirir:

- bazar riskinin idarə edilməsi üsulu və prosedurunun, yoxlanışın və stress-sınaqların aparılması qaydasını təsdiq edir;
- bazar riskinin limitlərinin struktur və kəmiyyətlərini, təyin edilmiş limitlərdən kənar yerinə yetirilən əməliyyatların parametrlərini təsdiq edir;
- bazar riskinin idarə edilməsi üzrə təyin edilmiş prosedurlara əməl edilməsinə ümumi nəzarəti yerinə yetirir.

8.5.3. Maliyyə departamenti aşağıdakı funksiyaları yerinə yetirir:

- Bankın ticarət portfelinə dair məlumat toplanmasını təmin edir;

- bazar riskinin göstəricilərinin hesablanması üçün Mərkəzi İnformasiya Sistemində məlumatların rahatlıqla əldə edilməsini təmin edir;
  - Xəzinədarlıq şöbəsi və Risklərin idarə edilməsi departamenti ilə birgə bazar riski limitlərinin struktur və kəmiyyətlərinə dair təklifləri hazırlayır;
  - Xəzinədarlıq şöbəsi və Risklərin idarə edilməsi departamenti ilə birgə kənarlaşmaların olduğu bazar riski limitlərinin bərpasına dair təkliflər hazırlayır;
  - bazar riskinin səviyyəsinin tənzimlənməsi ilə bağlı qəbul edilmiş qərarların yerinə yetirilməsinə və hedcinq əməliyyatlarının aparılmasına nəzarəti yerinə yetirir, mövqelərin sonrakı hedcinqinin məqsədəuyğunluğuna dair təklifləri formalaşdırır.
- 8.5.4. Risklərin idarə edilməsi departamenti aşağıdakı funksiyaları yerinə yetirir:
- bazar riskinin göstəricilərinin hesablanmasını həyata keçirir, bazar riskinin göstəricilərini müxtəlif stress ssenarilər üzrə sınaqdan keçirir;
  - Bankın bazar riski göstəricilərinin monitorinqini və göstəricilərin proqnozunu hazırlayır, bazar riskinin kəmiyyətinə qoyulmuş məhdudiyətlərə əməl edilməsinə sonrakı nəzarəti təmin edir;
  - Bankın bazar riskinin vəziyyətinə dair birləşmiş hesabatı və APIK tərəfindən nəzərdən keçirilməsi üçün ticarət mövqelərinin strukturunun tənzimlənməsinə, bazar riski limitlərinin struktur və kəmiyyətlərinə dair təklifləri hazırlayır;
  - bazar riskinin səviyyəsinin tənzimlənməsi ilə bağlı qəbul edilmiş qərarların yerinə yetirilməsinə və hedcinq əməliyyatlarının aparılmasına nəzarəti yerinə yetirir, mövqelərin sonrakı hedcinqinin məqsədəuyğunluğuna dair təklifləri formalaşdırır.
- 8.5.5. Xəzinədarlıq aşağıdakı funksiyaları yerinə yetirir:
- müntəzəm əsasla maliyyə bazarının konyukturasının vəziyyətinin monitorinqini həyata keçirir, risk amillərinin dəyişməsinə proqnozlaşdırır;
  - bazar risklərinin göstəricilərinin və təyin edilmiş limitlərin monitorinqinin nəticələrini qiymətləndirir, Risklərin idarə edilməsi departamentinin təkliflərini təhlil edir və APIK tərəfindən nəzərdən keçirilmək üçün ticarət mövqelərinin strukturunun tənzimlənməsinə dair öz təkliflərini hazırlayır;
  - əks sövdələri və istifadəsinə icazə verilmiş bazar riskinin hedcinq alətləri ilə sövdələri bağlamaqla ticarət mövqelərinin strukturlarının tənzimlənməsini həyata keçirir;
  - ticarət əməliyyatlarının aparılması və bazar riskinin səviyyəsinin tənzimlənməsi ilə bağlı qəbul edilmiş qərarların yerinə yetirilməsinə dair hesabatları hazırlayır.

## **9. Əməliyyat riskinin idarə edilməsi siyasəti**

- 9.1. Əməliyyat riskinin aşağıdakı alt kateqoriyalı mövcuddur:
- İT riski;
  - İnsan resursu;
  - Hüquqi riski;
  - Komplayens riski;
  - Kənar risk.
- 9.2. Əməliyyat risklərinin qiymətləndirilməsi çərçivəsində Bank işgüzar nüfuzun itirilməsi riskini nəzərə alır.
- 9.3. Əməliyyat risklərin alt kateqoriyası olan İnformasiya texnologiyaları risklərinin qiymətləndirilməsi və idarə edilməsi Bankın "İnformasiya Texnologiyaları Risklərin qiymətləndirilməsi və tənzimlənməsi üzrə metodologiya"sına əsasən Təhlükəsizlik

departamentinin İnformasiya təhlükəsizliyi şöbəsi tərəfindən həyata keçirilir. İT Risklərin tənzimlənmə üsulları:

- Təhlükəsizliyə nəzarət mexanizmlərinin və ya ISO/IEC 27001 standartının A əlavəsində nəzərdə tutulan nəzarət mexanizmlərinin seçilməsi;
- Risklərin üçüncü tərəfə ötürülməsi – riski sığortalamaq və ya təchizatçılar və ya tərəfdaşlarla müqavilə bağlamaq yolu ilə aparılır. Üçüncü tərəflərin icra etdiyi proseslərlə bağlı risklər məsul üçüncü tərəflərlə müqavilələr vasitəsilə idarə edilməlidir.
- Riskə səbəb olan fəaliyyəti dayandırmaqla riskdən yayınmaq;
- Riskin qəbul edilməsi – əməliyyatın həyata keçirilməsindən gözlənilən faydalarla onunla bağlı olan riskin səviyyəsi arasında sağlam kompromisin olmasını təmin etmək. Bu seçimə yalnız o halda icazə verilir ki, digər risklərin tənzimlənmə variantlarının seçilməsi belə riskin həyata keçməsi təqdirdə potensial təsirdən baha başa gələcək;

9.4. Əməliyyat risklərin digər alt kateqoriyalarının müəyyən edilməsi, təsnifləşdirilməsi və qiymətləndirilməsi prinsipləri “Expressbank” ASC-də Əməliyyat risklərinin idarə edilməsi” Qaydaları ilə tənzimlənilir.

#### 9.5. **Əməliyyat riskinin idarə edilməsi prinsipi**

9.5.1. Əməliyyat riskinin idarə edilməsi prosesində Bank aşağıdakı prinsiplərə əməl edir:

- əməliyyat riski idarə və nəzarət tələb edən müstəqil risk növü kimi götürülür;
- əməliyyat risklərinin nəzarət siyasəti, qaydası və proseduru Bankın daxili normativ sənədlərində rəsmiləşdirilmişdir və müntəzəm olaraq nəzərdən keçirilməlidir;
- əməliyyat risklərinin idarə edilməsi riski vahid metodoloji əsasda fəaliyyət göstərir və Bankın baş ofisi və filiallarının bütün struktur bölmələrini əhatə edir;
- əməliyyat riskinin identifikasiyası və qiymətləndirilməsi Bankın bütün nəzərə çarpacaq və yeni məhsullarına, əməliyyatlarına, proseslərinə və sistemlərinə tətbiq edilməlidir;
- əməliyyat riski hallarına və onların baş verməsinin nəticələrinə dair məlumatların toplanması sistemli və mərkəzləşdirilmiş əsasla həyata keçirilir;
- əməliyyat riskinin faktiki hadisələrinə dair verilənlər əməliyyat riskinin cari vəziyyətinin və proqnozunun qiymətləndirilməsi, verilmiş müntəzəmliklə təyin edilmiş limitlərə nəzarət üçün istifadə edilir;
- əməliyyat riskinin idarə edilməsi sistemində Bankın struktur bölmələri tərəfindən həyata keçirilən cari nəzarətin səviyyəsi və Risklərin idarə edilməsi departamenti tərəfindən həyata keçirilən növbəti mərkəzləşdirilmiş idarə daxil edilir;
- əməliyyat riskinin idarə edilməsi prosedurunun yerinə yetirilməsi nəticələri təyin edilmiş qaydada rəhbərliyin və Bankın Müşahidə Şurasının nəzərinə çatdırılır;
- əməliyyat riski hadisələrinin qarşısının alınması məqsədilə Bank biznes-proseslərin rəsmiləşdirilməsi, bank məhsullarının standartlaşdırılması, səlahiyyətlərin dəqiqləşdirilməsi, təyin edilmiş prosedurlara əməl edilməsinə nəzarət, bank əməliyyatlarının avtomatlaşdırılması yolu ilə əməliyyat riskinin qarşısının alınması mexanizmlərinin inkişafına üstünlük verir.

#### 9.6. **Əməliyyat riskinin idarə edilməsi sahələri**

9.6.1. Əməliyyat riskinin idarə edilməsi prosesində Bank əməliyyat riski hadisələrini aşağıdakı sahələr üzrə qruplaşdırır:

- daxili fırldaqçılıq;
- xarici fırldaqçılıq;
- iş münasibətləri və iş yerinin təhlükəsizliyi;
- müştəri, məhsul və işgüzar təcrübə;
- fiziki aktivlərə dəyən zərər;
- biznesin gedişatının pozulması və sistem xətalari;
- proseslərin icrası, çatdırılması və idarə edilməsi.

## 9.7. **Əməliyyat riskinin idarə edilməsi üsulları və mexanizmləri**

9.7.1. Əməliyyat riskinin idarə edilməsi üçün Bank aşağıdakı üsul və mexanizmlərdən istifadə edir:

- bank proseslərinin rəsmiləşdirilməsi və dəqiq reqlamentləşdirilməsi;
- sövdələrin aparılması prosedurunun, əməliyyatların təşkili texnologiyalarının, müqavilələrin bağlanması standartlaşdırılması;
- səlahiyyətlərin dəqiqləşdirilməsi və qərarların qəbulu və əməliyyatların yerinə yetirilməsi zamanı cavabdehlik səviyyələrinin təyin edilməsi;
- əməliyyatların aparılmasına növbəti nəzarət;
- əməliyyat riski hadisələrinin və bununla bağlı yaranan itkilərin "Əməliyyat risklərinin idarə edilməsi bazası"nda qeyd edilməsi;
- əməliyyat riskinin qiymətləndirilməsi (özünüqiymətləndirmə üsulu, qiymətləndirmə vərəqələri üsulu, və s.);
- əməliyyat riski ilə bağlı itkilər üçün ayrılan kapitalın hesablanması (baza göstərici üsulu, standartlaşdırılmış yanaşma, və s.);
- əməliyyat riskinin səviyyəsinin monitorinqi (əməliyyat riskinin əsas göstəriciləri üsulu, əməliyyat riskinin limitləri);
- şəraitin modelləşdirilməsi – böhran şəraitləri ssenarilərinin və Bankın maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin aramsız işini və bərpasını təmin etmək üçün tədbirlər planının hazırlanması;
- bank əməliyyatlarının yerinə yetirilməsinin, təşkilinin, uçotunun və nəzarətinin avtomatlaşdırılmış texnologiyalarının tətbiq edilməsi;
- Bankın avtomatlaşmış informasiya sisteminin təhlükəsizlik tələblərinə uyğunluğunun yoxlanması;
- Bankın fəaliyyətinin əməliyyat risklərinin xarici sığortası;
- əməliyyat risklərinin ayrı-ayrı növlərinin üçüncü tərəflərə təhvil verilməsi.

## 9.8. **Əməliyyat riskinin əsas göstəriciləri**

9.8.1. Əməliyyat riskinin monitorinqinin həyata keçirilməsi çərçivəsində Bank əməliyyat riskinin aşağıdakı əsas göstəricilərindən istifadə edir:

- Bankın günahı üzündən baş vermiş itkilərin əvəzinin ödənməsi üçün Bankın məhkəmə və qeyri-məhkəmə qaydasında müştərilərə, kontragentlərə, Bankın işçilərinə ödədiyi pul məbləğləri;
- Bank tərəfindən və Bankın xeyrinə ödəniş edilmiş məhkəmə iddialarının sayı və miqyasının nisbəti;
- Banka qarşı şikayət və iddiaların miqdarı;
- qanunvericiliyin pozulması hallarının miqdarı;
- kütləvi informasiya vasitələrində Bankın işinə dair mənfi rəylərin miqdarı;

- Bankın işçiləri tərəfindən yol verilən səhv və pozuntuların tezliyi, onların nəticələrinin aradan qaldırılması üçün sərf edilmiş vaxt və xərclər;
- Bankın işçilərinin ixtisas səviyyəsini və axın dərəcəsini xarakterizə edən göstəricilər;
- bankın fəaliyyətini təmin edən sistemlərin səhvinin, nasazlığının tezliyi və boş dayanma vaxtının davamiyyəti.

#### 9.9. **Əməliyyat riskinin idarə edilməsi üzrə hesabatlar**

9.9.1. Bazar riskinin monitorinqinin aparılması çərçivəsində Bank aşağıdakı məlumatları özündə əks etdirən hesabat vermə sistemindən istifadə edir:

- baş vermə mənbələrinə əsasən qruplaşdırılan əməliyyat riski hadisələrinə dair məlumatlar;
- əməliyyat riski hadisələrinin baş verməsi nəticəsində yaranmış itkilərə və onların nəticələrinə dair məlumatlar;
- əməliyyat riski hadisələrinin baş verməsi nəticələrinin aradan qaldırılması və onların gələcəkdə baş verməsinin qarşısının alınması tədbirlərinə dair məlumatlar;
- əməliyyat riskinin kəmiyyət və keyfiyyət qiymətləndirilməsinin aparılmasının və əməliyyat riskinin baş verməsi halında itkilərin ödənməsi üçün lazım olan kapital məbləğinin hesablanması nəticələri;
- əməliyyat riskinin əsas göstəricilərinin monitorinqinin nəticələri, əməliyyat riskinin limitlərinin istifadəsi və pozulmasına dair məlumatlar, verilmiş göstəricilərin hesabat dövründə dəyişməsi və dəyişmə səbəbləri;
- sistemin fəvqəladə hallarda Bankın maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin aramsız fəaliyyətini təmin və bərpa etməyə hazır olduğunun yoxlanmasının nəticələri;
- əməliyyat riskinin cari və proqnozlaşdırılan vəziyyətinə dair analitik şərhlər.

#### 9.10. **Əməliyyat riskinin idarə edilməsinin təşkili**

9.10.1. Əməliyyat riskinin idarə edilməsində aşağıdakı bölmələr birbaşa iştirak edir:

- Bankın bütün arxa ofis departament və strukturları;
- Bankın bütün ön ofis strukturları.

9.10.2. Bankın İdarə Heyəti aşağıdakı funksiyaları yerinə yetirir:

- əməliyyat risklərinin idarə edilməsi sahəsində Bankın ümumi siyasətini təyin edir;
- əməliyyat riskinin idarə edilməsi üsulunu və prosedurunun təsdiq edir;
- daxili nəzarət xidmətinin, Risklərin idarə edilməsi departamentinin və satış strukturları təklifləri əsasında Bankın əməliyyat risklərinin idarə edilməsinə dair tədbirlər haqqında qərar qəbul edir.

9.10.3. Daxili nəzarət departamenti aşağıdakı funksiyaları yerinə yetirir:

- əməliyyat riskinin idarə edilməsi prosedurunun səmərəsini və tətbiq edilmə tamlığını yoxlayır;
- əməliyyat riskinin identifikasiya prosedurunun vaxtı-vaxtında və tam aparılmasına nəzarəti həyata keçirir;
- Bankda risklərin idarə edilməsinə daxili nəzarət sistemi çərçivəsində həyata keçirilən yoxlamalar vasitəsilə işgüzar proseslərdə baş verən pozuntuları və Bankın satış strukturları işində çatışmazlıqları aşkar edir;
- hazırlanan (tətbiq edilən) bank əməliyyatlarının, məhsullarının, proseslərinin, sistemlərinin yerinə yetirilməsi texnologiyalarını təhlil edir;

- yoxlamaların nəticələri əsasında aşkar edilmiş çatışmazlıqlara və əməliyyat riskinin idarə edilməsi prosesində və satış strukturlarının işində baş verən pozuntulara dair Bankın rəhbərliyinə məlumat verir;
- əməliyyat riskinin idarə edilməsi sisteminin və bank əməliyyatlarının yerinə yetirilməsi texnologiyasının təkmilləşdirilməsi üzrə təkliflər hazırlayır.

9.10.4. Risklərin idarə edilməsi departamenti aşağıdakı funksiyaları yerinə yetirir:

- əməliyyat riski hadisələrinə və onların baş verməsinin nəticələrinə dair Bankın satış strukturlarından məlumat toplanmasını təmin edir;
- əməliyyat riski göstəricilərini hesablayır, əməliyyat riski göstəricilərini müxtəlif stress ssenarilər üzrə sınaqdan keçirir;
- Bankın əməliyyat riskinin vəziyyətinə dair ümumi hesabatları və əməliyyat riskinin idarə edilməsi sisteminin və bank əməliyyatlarının yerinə yetirilməsi texnologiyasının təkmilləşdirilməsi üzrə təkliflər hazırlayır;
- əməliyyat riskinin idarə edilməsi sisteminin təkmilləşdirilməsinə dair qəbul edilmiş qərarların yerinə yetirilməsinə nəzarət edir.

9.10.5. İnformasiya texnologiyaları departamenti aşağıdakı funksiyaları yerinə yetirir:

- Bankın informasiya-texnoloji sistemlərinin fəaliyyəti üçün yaranan texnoloji risklərin əməli idarə edilməsini həyata keçirir;
- bank əməliyyatlarının yerinə yetirilməsini, təşkilini, uçotunu və nəzarəti avtomatlaşdırmaq üçün lazım olan informasiya-texnoloji sistemlərin quraşdırılmasını və müşayiətini və proqram təminatının hazırlanmasını təmin edir;
- fəvqəladə hallarda Bankın fəaliyyətinin fasiləsizliyini (bərpaasını) təmin edən sistemin təşkili planının icrası üzrə lazımi tədbirləri yerinə yetirir.

9.10.6. Korporativ hüquq şöbəsi aşağıdakı funksiyaları yerinə yetirir:

- müqavilələrin və mülki-hüquq öhdəliklərinin yaranmasına, dəyişməsinə, dayanmasına səbəb olan digər sənədlərin hüququ təhqiqi çərçivəsində hüquqi risklərin azaldılmasına yönəlmiş tədbirləri yerinə yetirir;
- göstərilmiş sənədlərin şablon formalarının hazırlanmasında iştirak edir;
- Bankın struktur bölmələrinin xahişi ilə Bankın əməliyyatlarının aparılması üçün lazım olan kontragentlərin sənədlərinin (təsis, qeydiyyat və s.) hüquqi dəstəyini təmin edir.

9.10.7. Təhlükəsizlik departamenti aşağıdakı funksiyaları yerinə yetirir:

- Bankın informasiya təhlükəsizliyinin pozulması riskinə, o cümlədən məhdud istifadəli məlumatın məxfiliyinin qorunmasına nəzarəti təmin edir;
- İnformasiya təhlükəsizliyi siyasətlərinə, standartlarına, qayda və prosedurlarına riayət edilməsinə nəzarət edir;
- İT infrastrukturda olan boşluqların aşkar olunması və aradan qaldırılması üçün tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin edir;
- İnformasiya təhlükəsizliyi üzrə risk qiymətləndirilməsini həyata keçirir;
- məxfi bank məlumatlarının mühafizəsinin təmin edilməsi işlərini əlaqələndirir;
- fırldaqçılıq riskini və işgüzar nüfuzun itirilməsi riskini minimuma endirmək məqsədilə Bankın satış strukturlarının sorğusuna əsasən müştəri və kontragentlərə dair məhdud açıqlanan məlumatları təqdim edir;
- İnformasiya təhlükəsizliyini təmin edən sistemlərin işinə nəzarət edir, bankın kompüter şəbəkəsinə kənar şəxslərin qanunsuz daxil olma risklərini minimallaşdırır;
- fiziki mühafizə və mühafizə sisteminin texniki vasitələrinin köməyi ilə Bankın obyektlərinin üçüncü tərəflərin təsadüfi və ya qəsdən törətdiyi hərəkətlərindən mühafizəsi ilə bağlı sualların kompleks həllini təmin edir.



9.10.8. Maliyyə əməliyyatlarının monitorinqi şöbəsi aşağıdakı funksiyaları yerinə yetirir:

- qanuna uyğun olaraq daxili nəzarət sistemini təşkil edir və daima mükəmməlləşdirir;
- Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə üzrə bankın işgüzar fəaliyyətinə uyğun olan riskləri müəyyən edir, qiymətləndirir və idarə edilməsi üzrə adekvat tədbirlər görür;
- Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi hallarını xüsusi indikatorlar və məsul şəxsin şübhəli, qeyri-adi hesab etdiyi digər növ əməliyyatları əsasında müəyyən edir və müvafiq hesabatlılığı təmin edir.

## 10. Yekun müddəa

10.1. Hazırkı Siyasət "01" fevral 2024-cü il tarixdən qüvvəyə minir və bununla Müşahidə Şurasının 22.09.2022-ci il tarixli qərarı (Protokol №49/22) ilə təsdiq edilmiş "Risklərin idarə edilməsi üzrə Siyasəti", "Risklərin İdarə edilməsi Strategiyası" və 17.11.2022-ci il tarixli (Protokol №60/22) "Risklərin idarə edilməsi haqqında daxili qaydalar" adlı sənədləri qüvvədən düşmüş hesab edilir.

**Razılaşdırıldı:**

Müşahidə Şurasının üzvü

  
\_\_\_\_\_

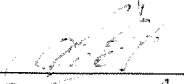
Anar Hacızadə

Müşahidə Şurasının üzvü

  
\_\_\_\_\_

Fuad Məmmədov

Müşahidə Şurası sədrinin müşaviri

  
\_\_\_\_\_

Əhəd Əliyev

İdarə Heyətinin sədri

  
\_\_\_\_\_

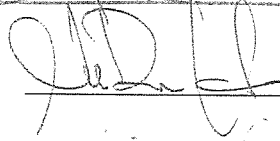
Mehman Məmmədov

İdarə Heyətinin üzvü,  
Baş maliyyə inzibatçısı

  
\_\_\_\_\_


Teymur Ağakışiyev

İdarə Heyətinin üzvü,  
Baş risk inzibatçısı

  
\_\_\_\_\_

Rüşət Mürşüdlü

Maliyyə departamentinin direktoru

  
\_\_\_\_\_

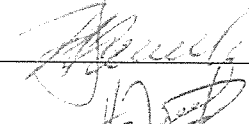
Fuad Muradaliyev

İnformasiya texnologiyaları departamentinin  
direktoru

  
\_\_\_\_\_


Süleyman Xəlilov

Təhlükəsizlik departamentinin direktoru

  
\_\_\_\_\_


Saleh Məmmədli

Daxili nəzarət departamentinin direktoru

  
\_\_\_\_\_

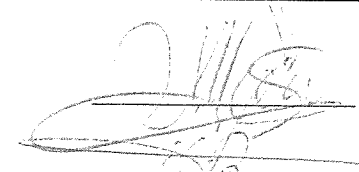
Həcər Əliyeva

Xəzinədarlıq şöbəsinin müdiri

  
\_\_\_\_\_


Cəmil Bağırov

Maliyyə əməliyyatlarının monitorinqi  
şöbəsinin müdiri

  
\_\_\_\_\_

Aysel Xəlilova

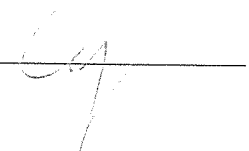
Korporativ hüquq şöbəsinin böyük hüquqşünası

  
\_\_\_\_\_

Hafiz Bədəlov

**Təqdim etdi:**

Risqlərin idarə edilməsi departamentinin  
direktoru

  
\_\_\_\_\_

Samirə Qəhrəmanova